

FIȘA DISCIPLINEI, 2022-2023

1. Date despre program

1.1 Instituția de învățământ superior	Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca
1.2 Facultatea	Facultatea de Teologie Ortodoxă
1.3 Departamentul	Departamentul de Teologie Ortodoxă
1.4 Domeniul de studii	Teologie (Ortodoxă)
1.5 Ciclul de studii	Licență
1.6 Programul de studiu / Calificarea	<i>Teologie ortodoxă pastorală</i>

2. Date despre disciplină

2.1 Denumirea disciplinei	Teologie dogmatică ortodoxă IV	2.2 Cod disciplină	OLR1118
2.3 Titularul activităților de curs	Pr. conf. dr. Grigore Dinu Moș		
2.4 Titularul activităților de seminar	Pr. conf. dr. Grigore Dinu Moș		
2.5 Anul de studiu	IV	2.6 Semestrul	8
2.7 Tipul de evaluare	E	2.8 Regimul disciplinei	O
		2.9 Felul disciplinei	DF

3. Timpul total estimat (ore pe semestru al activităților didactice)

3.1 Număr de ore pe săptămână	3	Din care: 3.2 curs	2	3.3 seminar/laborator	1
3.4 Total ore din planul de învățământ	36	Din care: 3.5 curs	24	3.6 seminar/laborator	12
Distribuția fondului de timp:					ore
Studiul după manual, suport de curs, bibliografie și notițe					13
Documentare suplimentară în bibliotecă, pe platformele electronice de specialitate și pe teren					30
Pregătire seminarii/laboratoare, teme, referate, portofolii și eseuri					17
Tutoriat					2
Examinări					2
Alte activități:					0
Total ore activități individuale					64
3.7 Total ore studiu individual	64				
3.8 Total ore din planul de învățământ	36				
3.9 Total ore pe semestru	100				
3.10 Numărul de credite	4				

4. Precondiții (acolo unde este cazul)

4.1 de curriculum	<ul style="list-style-type: none"> Promovarea cursului „Dogmatică I: Dumnezeu și creația”
4.2 de competențe	<ul style="list-style-type: none"> Cunoașterea noțiunilor generale despre Dumnezeu, creația lumii și a omului

5. Condiții (acolo unde este cazul)

5.1 De desfășurare a cursului	Frecventarea cursului în proporție de cel puțin 75% Studentii se vor prezenta la cursuri și seminarii cu telefoanele mobile închise
5.2 De desfășurare a seminarului/laboratorului	Frecventarea seminariilor în proporție de minim 75%. Termenul predării și susținerii lucrării de seminar este stabilit de titular de comun acord cu studentii. Nu se acceptă cererile de amânare decât pe motive obiectiv întemeiate. Nu sunt acceptate lucrările care nu sunt elaborate în conformitate cu exigențele și metodologia de elaborare și expunere a unei lucrări științifice (studierea temei pe baza bibliografiei indicate și expunerea cu respectarea metodologiei citării).

6. Competențele specifice acumulate

Competențe profesionale	<ul style="list-style-type: none"> • Să cunoască terminologia de specialitate utilizată în Teologia fundamentală și dogmatică; • Să demonstreze capacitatea de folosire adecvată a noțiunilor de Teologia fundamentală și dogmatică; • Să își formeze capacitatea de predare a învățaturii creștine despre creația lumii și a omului și a principiilor dialogului teologiei cu știința; • Să își formeze capacitatea de contraargumentare și de susținere a dreptei credințe față de curentele care contravin învățaturii creștine cu privire la cosmos și la om; • Să dezvolte deprinderi de utilizare corectă a rațiunii în explicarea și predarea conținuturilor credinței; • Să identifice și să aleagă metodele optime de predare și transmitere a învățaturii de credință.
Competențe transversale	<ul style="list-style-type: none"> • Să demonstreze preocuparea pentru perfecționarea rezultatelor activității profesionale prin asumarea de roluri într-o echipă multidisciplinară de muncă; • Să asume implicarea în activități de cercetare, cum ar fi: documentarea, elaborarea unor sinteze bibliografice adecvate, eventual a unor referate și articole de specialitate; • Să participe la proiecte, având caracter științific și să demonstreze capacitatea de a identifica oportunități pentru propria formare profesională în viitor.

7. Obiectivele disciplinei (reieșind din grila competențelor acumulate)

7.1 Obiectivul general al disciplinei	* Înțelegerea și însușirea principiilor fundamentale ale Tainei creației și a posibilității dialogului teologiei cu știința și gândirea contemporană
7.2 Obiectivele specifice	<ul style="list-style-type: none"> • Înțelegerea și însușirea noțiunilor despre solidaritatea omului cu lumea; lumea ca dar al lui Dumnezeu; • Înțelegerea și însușirea noțiunilor despre raționalitatea creației; virtualitățile alternative ale raportului omului cu lumea și a factorilor care actualizează virtualitățile multiple și alternative ale lumii; • Înțelegerea și însușirea noțiunilor despre constituția psiho-fizică a omului; misterul ființei umane; omul chip al lui Dumnezeu, chip al lui Hristos, dezvoltat prin Duhul Său; • Înțelegerea și însușirea noțiunilor despre ambivalența stării primordiale a omului, a paradoxului libertății și a distorsionării chipului lui Dumnezeu în om prin păcat, a caracterului ambiguu, contradictoriu și amăgitor a stării căzute a omului; • Înțelegerea curentului creaționist și evoluționist și a sensului eshatologic al creației; • Însușirea principiilor dialogului dintre teologie și știință, în perspectivă teologică ortodoxă.

8. Conținuturi

8.1 Curs	Metode de predare	Observații
1.Crearea lumii văzute și a omului în general (crearea lumii din nimic; timp, eon, eternitate; motivul și scopul creației; lumea ca dar al lui Dumnezeu și crucea pusă pe acest dar; sensul eshatologic al creației).	Prelegere, dezbatere și discuție colectivă	1 prelegere, 2 ore
2. Interpretarea zilelor creației din perspectiva Tradiției patristice și în orizontul științific și cultural al lumii contemporane	Prelegere, dezbatere și discuție colectivă	1 prelegere, 2 ore
3.Lumea, operă rațională a lui Dumnezeu în progres continuu spre sensuri tot mai înalte ale ei.	Prelegere, dezbatere și discuție colectivă	1 prelegere, 2 ore

4. Constituția omului (dihotomism vs. trihotomism; dimensiunea pneumatic / noetică a omului). „Chip și asemănare” în gândirea patristică și teologia contemporană; comparație între om și înger	Prelegere, dezbateri și discuție colectivă	1 prelegere, 2 ore
5. Starea primordială: paradoxul libertății și ambivalența incoruptibilității și nemuririi.	Prelegere, dezbateri și discuție colectivă	1 prelegere, 2 ore
6. Căderea protopărinților și distorsionarea chipului lui Dumnezeu în om, în raport cu Dumnezeu, cu sine însuși și cu lumea; Caracterul ambiguu, contradictoriu și amăgitor al stării căzute a omului. Conceptul „supraviețuirii” și hermeneutica „hainelor de piele” (Pannayotis Nellas).	Prelegere, dezbateri și discuție colectivă	1 prelegere, 2 ore
7. Înțelesuri ale „pomului cunoștinței binelui și răului” și ale „pomului vieții” în gândirea patristică și semnificația acestora în gândirea actuală	Prelegere, dezbateri și discuție colectivă	1 prelegere, 2 ore
8. Dialogul dintre teologie și știință – abordări și poziții actuale	Prelegere, dezbateri și discuție colectivă	1 prelegere, 2 ore
9. Repere ale gnoseologiei patristice asumate în dialogul dintre teologie și știința modernă. a) Sfinții trei ierarhi în raport cu știința epocii lor b) Sensul eshatologic al creației în viziunea sfinților Grigorie de Nyssa și Maxim Mărturisitorul	Prelegere, dezbateri și discuție colectivă	1 prelegere, 2 ore
10. Creație, creaționism și evoluționism (I). Cadrul de analiză, conceptual și hermeneutic, al disputei creaționism -evoluționism.	Prelegere, dezbateri și discuție colectivă	1 prelegere, 2 ore
11. Creație, creaționism și evoluționism (II). Teorii și poziții exprimate în dezbateri teologică și științifică despre creație și evoluție – în raport cu viziunea tradițională a Bisericii. Însușirile lui Dumnezeu descoperite în creație - criteriu de selecție a teoriilor despre crearea lumii și a omului.	Prelegere, dezbateri și discuție colectivă	1 prelegere, 2 ore
12. Ideea transcendențialității omului în teologie. Prefigurări patristice și formulări actuale.	Prelegere, dezbateri și discuție colectivă	1 prelegere, 2 ore

Bibliografie

Patristică

1. Sfântul Vasile cel Mare, *Omilii la Hexaemeron*, PSB 17.
2. Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, PSB 21, PSB 22.
3. Sfântul Grigorie de Nyssa, *Despre facerea omului*, PSB 30.

Contemporană

1. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. 1 și 3, Ed. IBMBOR, București, 1978, 1997, 2003, 2010.
2. Panayotis Nellas, *Omul - animal îndumnezeit. Perspective pentru o antropologie ortodoxă*, trad. diac. Ioan I. Ica jr., Editura Deisis, Sibiu, 2002.
3. Vladimir Losski, *După chipul și asemănarea lui Dumnezeu*, Editura Humanitas, București, 2006.
4. Nikos A. Matsoukas, *Teologie Dogmatică și Simbolică*, vol. II, trad. de Nicușor Deciu, Ed. Bizantină, București, 2006
5. Lars Thunberg, *Omul și cosmosul în viziunea Sf. Maxim Mărturisitorul*, Ed. IBMBOR, București, 1999
6. Lars Thunberg, *Antropologia teologică a Sfântului Maxim Mărturisitorul*, Editura Sophia, București, 2005.
7. Vasile Răducă, *Antropologia Sfântului Grigorie de Nyssa*, Editura IBMBOR, București, 1996.
8. Ierotheos, Mitropolitul Nafpaktosului, *Dogmatica empirică după învățăturile prin viu grai ale părintelui Ioannis Romanidis*, volumul II, Dumnezeuul treimic – Crearea lumii – Căderea – Întruparea – Biserica – Viața după moarte, Editura Doxologia, Iași, 2017.
9. John F. Haught, *Știință și religie de la conflict la dialog*, Ed. XXI: Eonul dogmatic, București, 2002
10. Jean Guitton, *Dumnezeu și știința*, Ed Harisma, București, 1996
11. Doru Costache, „Între Alfa și Omega – spre o teologie ortodoxă a creației”, în *Tabor*, iulie, 2007, pp.35-42

12. Doru Costache, „Irelevanța controversei creaționism vs evoluționism pentru tradiția Bisericii Ortodoxe. Deconstrucție logică și teologică a unui mit modern”, în *Noua reprezentare a lumii. Studii interdisciplinare*, nr.3, Ed. XXI: Eonul dogmatic, București, 2004
13. Alexandros Kalomiros, *Sfinții Părinți despre originile cosmosului și a omului*, Ed. Deisis, Sibiu
14. Răzvan Ionescu, Adrian Lemeni, *Teologie ortodoxă și știință*, Ed. IBMBOR, București, 2006
15. Adrian Lemeni, *Sensul eshatologic al creației*, Ed. ASAB, București, 2004
16. Basarab Nicolescu, Magda Stavinschi, *Știință și religie – antagonism sau complementaritate*, Ed. XXI: Eonul dogmatic, București, 2002
17. Dumitru Popescu, *Ortodoxie și contemporaneitate*, Ed. Diogene, București, 1996
18. Valer Bel, *Raționalitatea creației și responsabilitatea omului*, în *Medicii și Biserica*, nr. V, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2007, pp.91-97
19. Francis S. Collins, *Limbajul lui Dumnezeu. Un om de știință aduce dovezi în sprijinul credinței*, trad. Silvia Palade, Editura Curtea Veche, București, 2009
20. Philip Sherrard, *Human Image: World Image. The Death and Resurrection of Sacred Cosmology*, Denis Harvey (Publisher), Limni, Evia, Greece, 2004.
21. John Polkinghorne, *Theology in the context of science*, Yale University Press, New Haven and London, 2009.
22. Grigore Dinu Moș, *Asumarea transcendentala a vinei. Eseu despre transmiterea păcatului strămoșesc*, Editura EIKON, Cluj-Napoca, 2013.
23. Grigore Dinu Moș, „Sfinții trei ierarhi în raport cu știința epocii lor și actualitatea viziunii lor”, în *Educație și Mărturisire. Formarea creștină a tinerilor în spiritul viu al tradiției* (Simpozionul internațional de Teologie, Istorie și Muzicologie, 13-16 noiembrie 2016, Cluj-Napoca), Editori: pr. prof. dr. Vasile Stanciu, pr. conf. dr. Cristian Sonea, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2017, pp. 267-278.
24. Grigore Dinu Moș, „Idea transcendentalului în teologie: prefigurări în antropologia patristică și formulări contemporane”, în *Antropologia ortodoxă din perspectivă eclesială: provocările postmodernității* (Al VI-lea Colocviu Național de Teologie Dogmatică, 10-11 mai 2016, Craiova, Mănăstirea Tismana), Editor: pr. conf. Dr. Nicolae Răzvan Stan, Universitaria, Editura Mitropolia Olteniei, Craiova, 2018, pp. 411-426.

8.2 Seminar / laborator	Metode de predare	Observații
1.Crearea lumii văzute și a omului în general; lumea ca dar al lui Dumnezeu – aprofundarea temei în baza bibliografiei principale și suplimentare	Participare activă, referate, brainstorming	1 seminar, 1 oră
2. Interpretarea zilelor creației din perspectiva Tradiției patristice și în orizontul științific și cultural al lumii contemporane (Doru Costache)	Participare activă, referate, brainstorming	1 seminar, 1 oră
3.Lumea, operă rațională a lui Dumnezeu în progres continuu spre sensuri tot mai înalte ale ei. (Dumitru Stăniloae)	Participare activă, referate, brainstorming	1 seminar, 1 oră
4. Constituția omului: dihotomism vs. trihotomism; însușirile sufletului; dimensiunea lui pnevmatic / noetică; provocări pe care le aduc neuro-științele	Participare activă, referate, brainstorming	1 seminar, 1 oră
5. Accepțiuni ale „chipului” și „asemănării” în teologia Sf. Maxim Mărturisitorul (Lars Thunberg)	Participare activă, referate, brainstorming	1 seminar, 1 oră
6. Starea primordială a omului. Căderea protopărinților. Evaluarea teoriilor existente cu privire la transmiterea păcatului strămoșesc	Participare activă, referate, brainstorming	1 seminar, 1 oră
7. Înțelesuri ale „pomului cunoștinței binelui și răului” și ale „pomului vieții” în gândirea patristică și semnificația acestora în gândirea actuală	Participare activă, referate, brainstorming	1 seminar, 1 oră
8. Antropologia iconică și hermeneutica „hainelor de piele” (ca adaos biologic al naturii muritoare) a lui Pannayotis Nellas în dialog cu știința contemporană	Participare activă, referate, brainstorming	1 seminar, 1 oră
9. Dialogul dintre teologie și știință – pozițiile conflictului, contrastului, contactului și	Participare activă, referate, brainstorming	1 seminar, 1 oră

confirmării (John F. Haught și pr. Răzvan Ionescu)		
10. Sfinții trei ierarhi în raport cu știința epocii lor și actualitatea viziunii lor	Participare activă, referate, brainstorming	1 seminar, 1 oră
11. Creație, creaționism și evoluționism - confruntarea modelelor existente cu învățătura Bisericii a) creaționismul „pământului tânăr” b) creaționismul „pământului bătrân” c) modelul „intelligent design” d) modelul creației continue e) modelul evoluției teiste f) deismul g) evoluționismul ateu	Participare activă, referate, brainstorming	2 seminarii, 2 ore

Bibliografie suplimentară:

1. Alexei Nesteruk, *Universul în comuniune - Către o sinteză neopatristică a teologiei și științei*, trad. Mihai Silviu Chirilă, Editura Curtea Veche, Colecția Știință și Religie, București, 2009.
2. John Romanides, *Păcatul strămoșesc*, traducere de Gabriel Mândrilă, Editura Sophia, București, 2017.
3. Hilarion Alfeyev, *Taina credinței, Introducere în Teologia Dogmatică Ortodoxă*, Ed. Doxologia, Iași, 2014
5. Mircea Eliade, *Tratat de istoria religiilor*, Editura Humanistas, București, 1992.
6. Jean Borella, *Criza simbolismului religios*, Editura Institutul European, București, 1995.
7. Valer Bel, *Omul colaborator cu Dumnezeu în cadrul creației*, în *Medicii și Biserica*, nr. IV, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2006
8. Ian G. Barbour, *Când știința întâlnește religia. Adversare, străine sau partenere?*, trad. Victor Godeanu, Editura Curtea Veche, București, 2006.
9. Denis Alexander, *Creație sau evoluție. Trebuie să alegem?*, Editura Curtea Veche, București, 2009.
10. Serafim Rose, *Cartea Facerii. Crearea lumii și omul începuturilor*, Ed Sofia, București, 2001.
11. George Theokritoff, with Elizabeth Theokritoff, „Genesis and Creation: Toward a Debate”, *St Vladimир's Theological Quarterly* 46 4 (2002) 365-90
12. David Bentley Hart, *Frumusețea infinitului. Estetica adevărului creștin*, Editura Polirom, Iași, 2013.
13. idem, *Ateismul: o amăgire. Revoluția creștină și adversarii ei*, Editura Doxologia, Iași, 2017.
14. idem, „God, Creation and Evil, The Moral Meaning of creatio ex nihilo”, *Radical Orthodoxy: Theology, Philosophy, Politics*, Vol. 3, Number 1 (September 2015): 1-17.
15. Nikolai Berdiaev, *Sensul creației. Încercare de îndreptățire a omului*, Ed. Humanitas, București, 1992.
16. Horia Roman Patapievic, *Omul recent*, Editura Humanitas, București, 2001.
17. Arhim. Sofronie Saharov, *Nașterea întru Împărăția cea neclătită*, Ed. Reîntregirea, Alba-Iulia, 2003.
18. Florin Octavian, „Enunțuri programatice”, *Castalia, Anuar de arte speculative, vol. I, Infinitul*, Editura Eikon, Cluj-Napoca, 2003.
19. Pr. Răzvan Ionescu, *Teologie ortodoxă și știință. Conflict, indiferență, integrare sau dialog*, Editura Doxologia, Iași, 2015.
20. Adrian Sorin Mihalache, *Lumina Celui Nevazut: O privire teologica in rationalitatea Creatiei si teoriile stiintifice recente despre Univers*, Editura Basilica, București, 2016.
21. John Polkinghorne, *One World. The Interaction of Science and Theology*, Templeton Foundation Press, Philadelphia and London, 2007.
22. Grigore Dinu Moș, „Fundamentele arhetipale ale tainei căsătoriei și primirea harului de către soți”, în *In Honorem Pr. Prof. univ. dr. Vasile Stanciu*, Editor: Daniel Mocanu, PRESA UNIVERSITARA CLUJEANA, Cluj-Napoca, 2018, pp. 257-262.
23. Grigore Dinu Moș, „Știința și religia în mentalitatea omului contemporan. Riscurile ideologizării”, <http://www.ceeol.com/>, *TABOR*, nr 10, 2014, 2014, pp. 74-83.
24. Grigore Dinu Moș, „Tohu wabohu in Genesis 1, 2”, <http://www.ceeol.com/>, *Studia Theologia Orthodoxa*, vol 62, 2 (2017), pp. 5-20.

9. Coroborarea conținuturilor disciplinei cu așteptările reprezentanților comunității epistemice, asociațiilor profesionale și angajatori reprezentativi din domeniul aferent programului

Conținuturile unităților de învățare au fost elaborate în urma consultării specialiștilor pe disciplină din facultățile de profil, pe baza Programei analitice aprobate la nivelul Patriarhiei Române. În egală măsură, au fost luate în calcul așteptările principalilor angajatori ai absolvenților acestei specializări: structurile eclesiale, structurile de asistență socială, structurile din domeniul educațional.

10. Evaluare

Tip activitate	10.1 Criterii de evaluare	10.2 metode de evaluare	10.3 Pondere din nota finală
10.4 Curs	- Cunoașterea sistemului Teologiei dogmatice și fundamentale, însușirea și utilizarea registrului terminologic și conceptual propriu disciplinei în dialog cu știința contemporană; -Atingerea obiectivelor specifice formulate la punctul 7.2 din fișa disciplinei;	Examen oral, condiționat de predarea și susținerea lucrărilor de seminar.	70%
10.5 Seminar/laborator	- Înțelegerea și însușirea problematicii tratate la curs și seminar; - Capacitatea de integrare într-un discurs propriu a informațiilor și conceptelor asimilate; - Flexibilitatea în elaborarea lucrărilor/ eseurilor tematice propuse, care reflectă o bună cunoaștere a informațiilor, precum și capacitatea de valorificare a lor în varii moduri.	Elaborarea și susținerea unei lucrări de seminar, la data stabilită, din cursul semestrului și predarea acesteia în seminarul din penultima săptămână de activitate didactică.	15%
		Participare activă la seminarii, întrebări și răspunsuri pertinente, participare la discuții, la lucrări în grup.	15%

10.6 Standard minim de performanță

- Înțelegerea și însușirea noțiunilor despre solidaritatea omului cu lumea; lumea ca dar al lui Dumnezeu;
- Înțelegerea și însușirea noțiunilor despre raționalitatea creației; virtualitățile alternative ale raportului omului cu lumea și a factorilor care actualizează virtualitățile multiple și alternative ale lumii;
- Înțelegerea și însușirea noțiunilor despre constituția psiho-fizică a omului; misterul ființei umane; omul chip al lui Dumnezeu, chip al lui Hristos, dezvoltat prin Duhul Său;
- Înțelegerea și însușirea noțiunilor despre ambivalența stării promordiale a omului, a paradoxului libertății și a distorsionării chipului lui Dumnezeu în om prin păcat, a caracterului ambiguu, contradictoriu și amăgitor al stării căzute a omului;
- Înțelegerea curentului creaționist și evoluționist și a sensului eshatologic al creației;
- Însușirea principiilor dialogului dintre teologie și știință, în perspectivă teologică ortodoxă.

Data completării
23 aprilie 2022

Semnătura titularului de curs
Pr. conf. dr. Grigore Dinu Mos

Semnătura titularului de seminar
Pr. conf. dr. Grigore Dinu Moș

Data avizării în departament

Semnătura directorului de departament

Pr. prof. dr. Ștefan Iloaie